

EN DE BOER HIJ PLOEGDE VOORT

Hans van Grinsven
& Kees Kooman
**Dit is uw land: Het einde van
een boerenparadijs**
Uitgeverij De Kring
ISBN 9789462970670
Prijs **21,50** euro

Onderzoeker Hans van Grinsven en schrijver Kees Kooman hanteren in hun boek *Dit is uw land* regelmatig het gezegde 'En de boer hij ploegde voort'. Dat is in meerdere opzichten kenmerkend voor het boek. Allereerst geven Van Grinsven en Kooman een in swingende spreektaal doorspekt betoog dat miegelt van de feiten en cijfers over de ontwikkeling van het huidige voedselsysteem, dat conglomeraat van landbouw, industrie, handel en distributie waar tegenwoordig zoveel over te doen is. Behendig manoeuvreren de auteurs daarbij tussen de positieve – ons voedsel is nog nooit zo veilig geweest – en negatieve – mest, klimaat, obesitas – gevolgen van dit telkens weer grootschaliger groeiende systeem. Daartussen beschrijven ze 'de boer hij ploegde voort'. Daarnaast spreekt er uit het boek een beeld van een agrarische sector die net zo lijdzaam en afwachtend zijn toekomst afwacht als de boer uit het gedicht de Ballade van de boer dat J.W.F. Werumeus Buning in 1935 schreef, de bron van het gezegde, dat eindigt met de volgende zin: 'Terwille van den boer die ploegt / Besta de wereld voort!'. Typerend voor de wat romantische visie dat boeren ook toen noodzakelijk waren voor het welbevinden van de wereld, iets wat we tegenwoordig ook weer vaker zien. Van Grinsven en Kooman laten ook zien dat de ongelofelijk ingewikkelde geschiedenis van ons voedselsysteem heeft geleid tot zeer paradoxale situaties. Zo zijn er nog nooit zoveel mensen met

obesitas geweest, terwijl de boeken over dieet en gezond eten de boekhandels uit vliegen. Het dagelijks voedsel is nog nooit zo goedkoop geweest, terwijl mensen die in een vloek en een zucht een SUV kopen in de supermarkt elke cent omkeren. Nederlanders roepen hardop dat ze de wereld moeten voeden, terwijl Nederland 0,04 procent van de beschikbare landbouwgrond heeft. Enzovoorts. Het is niet alleen de boer die voort ploegt, ook consumenten, supermarkten, levensmiddelenfabrikanten en overheden weten niet hoe ze uit deze patstelling moeten komen, blijkt uit *Dit is uw land*. Van Grinsven en Kooman maken ook duidelijk dat het niet alleen de landbouw is die stappen moet ondernemen om tot een meer duurzaam systeem te komen. Het gaat om de hele keten van de 17 miljoen consumenten, 4400 supermarkten, vijf inkoopkantoren, 1500 leveranciers, 6500 levensmiddelenfabrikanten tot en met de 65.000 boeren en tuinders. Dat er in die keten allerlei mensen worstelen met hoe het nu verder moet, is door de auteurs van *Dit is uw land* mooi gelardeerd in hun met feiten en cijfers doorspekte geschiedenisles met interviews, reportages en portretten van ministers, wetenschappers en vooral veel boeren. Deze geportretteerde boeren ploegen ook voort, maar dan vooral buiten de gebaande paden. Dat levert ze veel erkenning en waardering op, maar ook hier weten Van Grinsven en Kooman het paradoxale zichtbaar te

maken. Want op een andere manier boeren dan de gangbare, dat kost veel moeite en doorzettingsvermogen. Al kunnen boeren enorm van de resultaten genieten, zoals een veldleeuwerik die zich laat horen na al die jaren zonder. Van Grinsven en Kooman hebben ook geen remedie, behalve de verzuchting naar die hele keten van consument tot en met boer dat Nederland 'uw land' is. Daar hebben we er maar eentje van, dus moeten we er voorzichtig mee zijn. Ze citeren Mansholt die in 1974 de volgende oplossing voorstelde: 'In snel tempo proberen een duurzame landbouw te ontwikkelen. En de verantwoordelijkheid nemen ten aanzien van het ecologisch evenwicht.' Daar zijn we nu nog over aan het voort ploegen.